

Българскитѣ поданици, обаче, които сж се установили въ тѣзи територии следъ първи януари 1913 г. могатъ да добиятъ сърбо-хърватословенско поданство само съ разрешението на Сърбо-Хървато-Словенската държава.

Toutefois, le ressortissans bulgares qui se seraient établis sur ces territoires postérieurement au 1^{er} janvier 1913, ne pourront acquérir la nationalité serbe-croate-slovène qu'avec une autorisation de l'Etat serbe-croate-slovène.

въ дадено мѣсто. Само единъ отъ тия два елемента — волята и факта — нѣма да бжде достатъченъ. Затова само, фактическото живѣне не може да опредѣли понятието живущъ — установенъ, а трѣбва едновременно съ факта да конкурира и волята на лицето да живѣе на дадено мѣсто.

Съ понятието живущъ — установенъ, не трѣбва да се меси това — за преби ванането. Последното има само времененъ характеръ и като така не може да има особени послѣдствия въ международното частно право.

Отъ казаното следва, че първата група български паданици (гл. ал. I-ва) установени преди 1. I. 1923 г. по право добива С. Х. С. поданство, втората — тия установени следъ 1. I. 1923 г. само съ разрешението на С. Х. С. Държава (ал. II-ра).

Ограничението въ ал. 2-ра визира едно голѣмо число отъ население на въпроснитѣ територии, предимно въ земитѣ на Македония. Мнозинството отъ тѣхъ сж бѣжанци, които презъ време на войната съ Турция се преселиха временно въ мѣстата останали по договора отъ 1913 г. било въ Тракия, въ Македония или въ старитѣ граници на България. Сжщитѣ тия бѣжанци бѣха запазили въ Турция имотитѣ си, а голѣмата частъ бѣха оставили тамъ и семействата си, запазвайки си турското поданство, при все че по чл. 5 и 6 отъ 3. за Българското поданство можеха лесно да придобиятъ последното. Следъ 1913 г. поради лошитѣ третирания и голѣмитѣ препятствия, които имъ се правѣха отъ сръбскитѣ и грѣцки власти, най-после поради станалата Европейска война повечето отъ тѣхъ не можаха да се завърнатъ въ старитѣ си родни мѣста, нито да придобиятъ ново поданство. И тѣ останаха изгнаници за винаги, далечъ отъ родината си безъ правото да се завърнатъ тамъ нѣкога.

Тѣхното положение може да се изрази по следния начинъ: Турски поданници преди Балканскитѣ войни, по договора отъ 1/14 Мартъ 1913 г. между Турция и Сърбия (по чл. 4: „Роднитѣ въ отгъпенитѣ територии (Македония бѣл. ав.), които иматъ мѣстожителството си въ странство (най-вече България бѣл. ав.), ще разполагатъ съ сжщия срокъ (3 г.) за да оптиратъ въ полза на сръбското поданство“) въ известенъ срокъ можеха да оптиратъ сръбско поданство. Поради избухналата война, обаче, една съвсемъ незначителна частъ отъ тѣхъ можа да оптира. Другитѣ останаха чужденци за своята родна земя.

По договора отъ 1/14 Ноември 1913 г. между Гърция и Турция сжщо се признаваше, макаръ и съвсемъ смѣтно — гл. чл. чл. 2 и 4 — правото на бѣжанцитѣ да се завърнатъ въ мѣсторождението си въ предвидения за опияцията срокъ и да придобиятъ грѣцкото поданство. Все поради току ще обявената нова война мнозинството не можа да се възползува отъ правото на опция.

За тия лица, заселили се следъ 1 Януарий 1913 г. С. Х. С. държава ще допусне да добиятъ новото поданство; но, следъ разрешение! Такова, на малцина е дадено. Напротивъ, поради предприетитѣ систематически преследвания, тѣ масово напуцатъ роднитѣ си огнища и въ най-голѣма неволя, голи и боси прииждатъ въ България, за която ставатъ непоносимъ товаръ.

Какво е положението на българитѣ останали въ Македония ни казва бившия сръбски министъръ на Вътрешнитѣ Работи въ Югославия, г. Тимотеевичъ (в. Правда отъ 28 Февруарий 1925 г.) гдето като, се излага терора въ Щипско управняванъ надъ неговитѣ привърженици, казва се: „Наредъ съ държавнитѣ власти и полицията въ тая областъ сжществува *сдружение противъ българскитѣ комити* . . . Общото впечатление е, че въ тоя край нѣма граждански и политически свободи. Народътъ тукъ е изплашенъ отъ отмищението на тия войводи, което най-често значи смъртъ! . . .

Ако не се промѣни тоя режимъ, народътъ ще се бори, както умѣе и знае, а мнозина ще избѣгатъ отъ градоветѣ и селата, кой кжде види! „ . . . (За бежанския въпросъ гл. бележката къмъ ч. III. отд. IV — Малцинства).